

Riksbankens företagsintervjuer

SEPTEMBER 2010

■ Riksbankens företagsintervjuer i september 2010

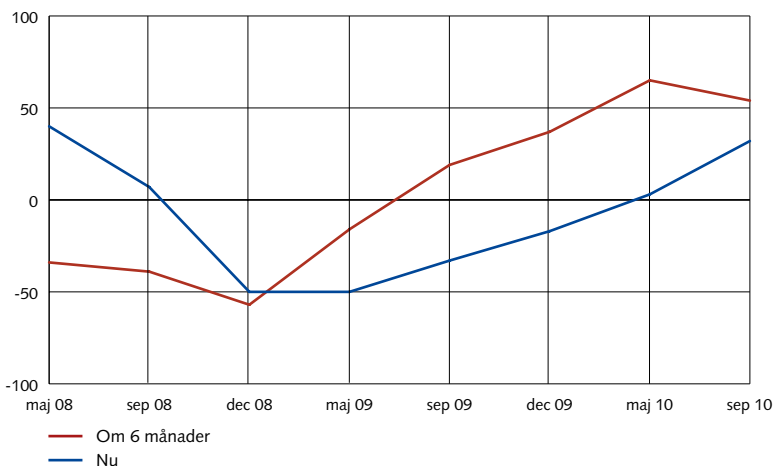
God fart under hög vaksamhet

I Riksbankens företagsundersökning i september betecknar flertalet företag att konjunkturläget är bra. Efterfrågan, produktion och orderingång har förbättrats på en bred front sedan föregående undersökning i maj. Vidare bedöms riskerna från konjunkturutvecklingen vara mindre än i maj även om företagen fortfarande betecknar dem som större än normalt. Företagen är återhållsamma med investeringarna, vilket hänger ihop med ringa behov av att bygga ut produktionskapaciteten. Med få undantag anser företagen att varken produktionskapaciteten eller tillgången till arbetskraft är en begränsande faktor framöver. Företagens prissättningsplaner för det kommande året pekar på relativt måttliga prishöjningar. Drygt hälften av företagen uppger att de avser att höja sina priser under det kommande året. Det är främst ökade inköpskostnader, höjda marginaler samt en ökad efterfrågan som motiverar högre priser.

Den övergripande bild som företagen uttrycker om konjunkturläget är att det har fortsatt att förstärkas, vilket illustreras i diagram 1. Konjunkturuppgången är bred med tydliga förbättringar för industrin, byggsektorn och många tjänstenärings, medan läget är fortsatt gott för handeln.

Konjunkturuppgången är särskilt stark inom industrin. Betydligt fler företag svarade i september att konjunkturen var bra jämfört med i maj. "Det går definitivt åt rätt håll" är en typ av uttalande som många industriföretag använder sig av. Orderingången till industrin är också fortsatt god även om ökningstakten tycks ha avtagit något jämfört med maj.

Diagram 1. Omdöme om konjunkturläget nu och om sex månader
Nettotal

Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets omdöme om konjunkturläget nu och om sex månader. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att konjunkturläget är (förväntas bli) bra (bättre) respektive dåligt (sämre).

Källa: Riksbanken

De flesta företag räknar med att konjunkturen fortsätter att förbättras under det närmaste halvåret. Åtskilliga företag betonar dock att de ser framtiden som osäker.

Osäkerheten märks i kommentarer som "Hösten blir volatil – nervositeten kommer att bestå" och i mer skeptiska kommentarer om styrkan i uppgången på grund av risken för att den ökade efterfrågan inte ska bli bestående. Företagen är därför vaksamma på förändringar i konjunkturutvecklingen.

FÅ HINDER FÖR ÖKAD PRODUKTION

Utvecklingen av konjunkturen har resulterat i ett högre resursutnyttjande, men i de flesta industribranscher återstår ändå outnyttjad produktionskapacitet. Industrins utnyttjande av anläggningskapaciteten är idag lägre än före finanskrisen 2008. Enligt industriföretagen väntas investeringarna öka, men dessa används främst till att ersätta förliten utrustning. Få företag förefaller med andra ord investera med det primära syftet att bygga ut produktionskapaciteten. Denna bild bekräftas även av kommentarerna från byggföretagen som beskriver efterfrågan från industrin som avvaktande.

För företagen i allmänhet är tillgången på arbetskraft inte ett problem trots att sysselsättningen ökat. Ökningen av arbetsstyrkan har klarats av genom att återanställa tidigare uppsagd personal men

också genom att anlita bemanningsföretag eller anställa personal på temporära kontrakt. Företagen uppfattar arbetsmarknaden som relativt flexibel vilket gör det möjligt för dem att variera arbetskraftens storlek i rådande konjunkturuppgång. Den minoritet av företagen som uppger att de har brist på arbetskraft svarar dessutom ofta att deras nuvarande personalstyrka är anpassad till rådande efterfrågan. De problem som dessa företag har tycks sällan vara generella utan oftast kopplade till bristen på speciell nyckelkompetens. Generellt förväntar sig företagen också relativt låga ökningar av både löner och priser.

Situationen inom byggsektorn avviker dock från de övriga sektorerna inom näringslivet. Byggföretagen signalerar brist på arbetskraft och en oro för ökande löneglidning.

RISKERNA KOMMER FRÅN OMVÄRLDEN

Många företag upplever att riskerna med konjunkturutvecklingen fortsatt är större än normalt. Företagens värdering av riskerna har dock dämpats sedan föregående undersökning i maj som sammanföll med stor uppmärksamhet för de statsfinansiella problemen i Sydeuropa. Det är framförallt inom industrin som man nu bedömer riskerna som större än normalt.

De risker som företagen upplever som de största hänger samman med den ekonomiska utvecklingen i omvärlden. Det finns främst en oro över utvecklingen i Europa och USA och farhågor för att denna kan leda till en förnyad nedgång i konjunkturen. I det sammanhanget tar man också upp den allmänna finansiella oron som har sitt ursprung i de statsfinansiella obalanserna. "Skuldskrisen i både USA och Europa är svår att veta var den tar vägen".

Andra risker som ofta nämns är mer inriktade på för företaget specifika behov i form av olika resurser. Inom industri och bygg finns tendenser till "flaskhalsar" då underleverantörer har svårt att öka sin produktion i takt med efterfrågan. Företagen, främst inom bygg, ser även svårigheter med att få tag på personal med rätt kompetens.

KINAS BETYDELSE FÖR SVENSK EXPORTINDUSTRI ÖKAR

De svenska exportföretagen ser en förbättring på de globala marknaderna. En ökad efterfrågan från Kina bidrar till detta, men också övriga delar av Asien samt Sydamerika är växande marknader för den svenska exporten. Exportföretagens största marknader, Europa och USA, har däremot inte visat samma tillväxtstendenser och det finns en viss oro för att USA:s ekonomi inte ska komma igång tillräckligt

snabbt. Företagen talar om att den svaga utvecklingen i den amerikanska ekonomin kan störa världsbilden i stort och få negativa konsekvenser även för utvecklingen på exportmarknaderna i Europa.

Kinas ökande betydelse för svensk exportindustri skapar också en osäkerhet om efterfrågesituationen. De kinesiska företagen är starkt råvaruberoende och deras produktionskapacitet ökar hela tiden. Flera företag kommenterar att de kinesiska företagens beteende skapar en viss ryckighet; de kan köpa stora kvantiteter när det är billigt och lägga på lager, vilket gör det svårt för exportföretagen att prognostisera såväl efterfrågan som prisutveckling.

Transportföretagen vittnar om ett förbättrat läge i och med att tillverkningsindustrin har kommit igång igen med produktionen. "Just nu är det riktigt högtryck för våra kunder", är en kommentar. Dock kan man skönja en viss obalans mellan import och export, då importen är större än exporten ut i Europa, vilket gör att en del lastbilar måste köras nästan tomma från Sverige för att hämta gods.

Kommentarerna om växelkursen och kronförstärkningens påverkan på exporten har varit få från de företag som intervjuades i september. En möjlig förklaring till detta kan vara att det huvudsakligen är större företag som medverkar i undersökningen och att dessa ofta använder sig av växelkurskurssäkringar.

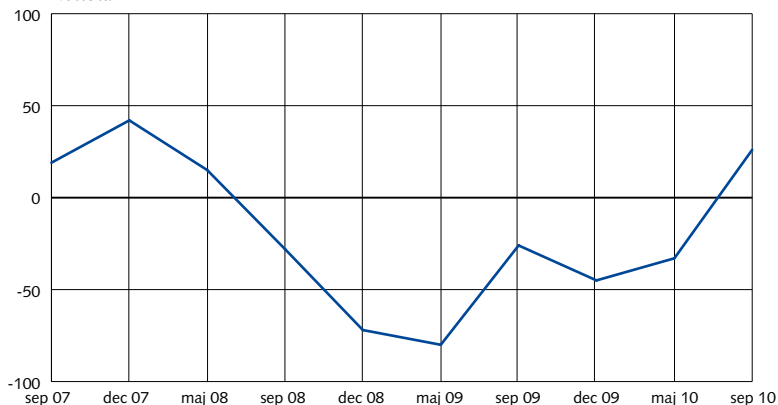
ERSÄTTNINGSinVESTERINGARNA DOMINERAR

Företagen uppger överlag att de kommer att öka investeringarna under den kommande sexmånadersperioden. Dock tenderar dessa att domineras av ersättnings- och rationaliseringsinvesteringar snarare än expansionsinvesteringar. Försiktigheten med nyinvesteringar kan hänföras, dels till det begränsade behovet av att bygga ut produktionskapaciteten, dels till den osäkerhet företagen upplever om huruvida den efterfrågeökning som har skett är beständig eller tillfällig och exempelvis påverkad av en lageruppbyggnad hos kunderna. Flera företag uppger även att de har för avsikt att förbättra sitt kassaflöde och att de nu satsar på att få högre marginaler snarare än att expandera. Ett företag kommenterade inriktningen med orden "Vi ska inte bygga lager, vi ska inte investera mer än nödvändigt".

Inom industrin uppger många företag att investeringarna kommer att öka under de kommande sex månaderna (se diagram 2), men att dessa främst kommer att gå till att ersätta försliten utrustning. Detta styrks av byggsektorn som har märkt av att industrin fortfarande håller igen på byggnadsinvesteringar. I likhet med industriföretagen uppger företagen inom byggsektorn att investeringarna främst är inriktade på ersättningsinvesteringar i maskiner men de uppger

även att de kommer att investera i nya markområden för framtida byggande.

Diagram 2. Industrins investeringsplaner kommande sex månader
Nettotal

Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett en ökning respektive en minskning av investeringarna de kommande sex månaderna.

Källa: Riksbanken

BOSTAD SINVESTERINGARNA ÖKAR MEST

Byggföretagen vittnar om att bostadsbyggandet ökar mycket snabbt framförallt i storstäderna. Antalet påbörjade bostäder närmar sig nu nivåerna från 2007 och 2008.

Byggvaruhusen uppger en ökande försäljningsvolym såväl de senaste som de kommande tre månaderna och kompletterar därmed bilden av en bra byggkonjunktur, sett ur hushållens perspektiv vad gäller ombyggnad och reparationer.

LÅG RÄNTENIVÅ OCH SKATTESÄNKNINGAR STIMULERAR

De företag som tillhandahåller varor och tjänster för hushållen beskriver efterfrågan som fortsatt god. Den låga räntenivån och skattesänkningarna är två viktiga faktorer till denna utveckling enligt företagen. Flera företag har noterat att hushållens konsumtionsmönster har förskjutits något från konsumtion av dagligvaror till ökad konsumtion av sällanköpsvaror. De flesta företag inom handeln och tjänsteproduktionen har en positiv bild av utvecklingen kommande månader och förväntar sig ökad försäljning, trots en viss oro för att räntehöjningar kommer att minska hushållens konsumtionsutrymme. Relativt många av dessa företag ökar sina investeringar även om det i allmänhet rör sig om mindre belopp kopplade till nya butiker. Samti-

dig är konkurrensen ofta hård i dessa branscher vilket kan ha bidragit till att få av dessa företag räknar med ökad sysselsättning. En kommentar beskrev detta förhållande med orden: "Personalkostnaderna får inte dra iväg, då dödar det marginalerna".

FINANSMARKNADERNA FUNGERAR I STORT SETT NORMALT

Företagens tillgång till extern finansiering har fortsatt att förbättras sedan föregående undersökning i maj. Cirka 80 procent av företagen uppger nu att förhållandena på finansmarknaden är normala för deras företag, medan motsvarande andelar var cirka 60 procent i maj och cirka 50 procent i december 2009. En vanlig typ av kommentar var: "Vi har sett en klar normalisering på finansmarknaderna de senaste sex månaderna med lägre premier". Några företag betonade att läget på finansmarknaderna helt svängt om med formuleringar som "numera är det bankerna som jagar oss".

Flera företag uppger att finanskrisen har lett till en något förändrad syn på framtida finansieringsformer. Man har blivit mer intresserad av andra upplåningsalternativ än de traditionella via banklån. Det kan till exempel röra sig om syndikerade lån från flera banker eller utgivande av företagscertifikat och obligationer. En annan följd är också att noggrannare pröva villkoren i de kontrakt som rör kreditfaciliteter. Företagen uppger också att man numer har ett större behov av att hålla en relativt stor kassa av likvida tillgångar som en försiktighetsåtgärd om det skulle bli nya problem på de finansiella marknaderna. Det låga ränteläget medför dock att avkastningen på likvida placeringar är låg i dagsläget och att det således är dyrt att hålla sig med en stor kassa. Ett företag kommenterade situationen med orden "det finns nu alldeles för mycket likvida medel".

Den minoritet av företagen som svarar att läget inte har normaliserats är bland annat oroliga för den pågående omstruktureringen på de finansiella marknaderna och ansåg att volatiliteten har ökat, vilket ökar osäkerheten. Flera av dessa företag tror att det kan ta lång tid innan marknaden har normaliserats.

STÖRST ANSTÄLLNINGSBEHOV INOM BYGG

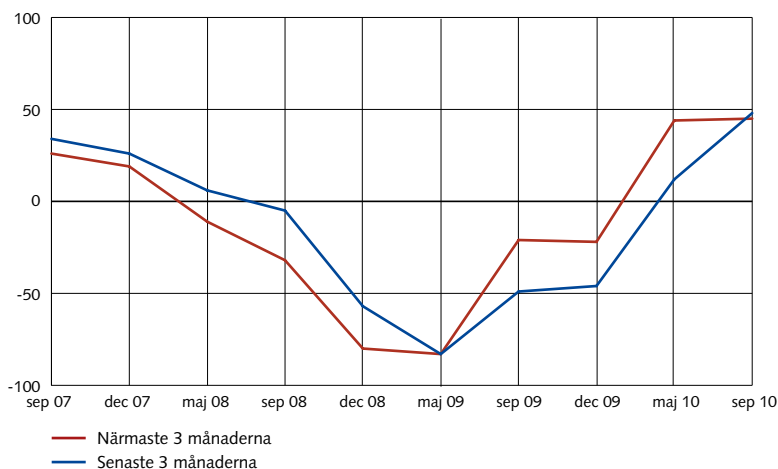
Omkring hälften av de tillfrågade företagen uppger att de har ökat antalet anställda under de senaste tre månaderna. Ungefär samma andel uppger att de kommer att fortsätta att anställa under det kommande kvartalet (se diagram 3). Det rör sig i allmänhet om måttliga ökningar av arbetsstyrkan. Svaren från företagen inom industrin tyder

på att man både under och efter krisen vidtagit kraftfulla åtgärder för att sänka sina kostnader och höja produktiviteten, vilket skulle kunna tyda på att industrin inte kommer att återanställa lika många som man gjorde sig av med under krisen.

En klar majoritet av alla företagen uppger att den nuvarande arbetsstyrkan är lagom dimensionerad för tillfället. Av de företag som inte anser det är det fler som uppger att arbetsstyrkan är för liten än för stor, vilket tyder på en fortsatt ökning av sysselsättningen framöver.

Det är framförallt inom byggindustrin som sysselsättningsökningen är stark. Den snabba ökningen av efterfrågan och omfattande pensionsavgångar bland erfarna nyckelpersoner gör att flera företag uppger sig ha svårt att få tag på personal. "På lite sikt är arbetsstyrkan definitivt för liten med tanke på styrkan i efterfrågeökningen", var kommentaren från ett av byggföretagen.

Diagram 3. Omdöme om sysselsättningen
Nettotal

Anm. Viktade nettotal baserade på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen. Frågan avser företagets bedömning om sysselsättningen de senaste och de kommande tre månaderna. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att sysselsättningen ökat (förväntas öka) respektive minskat (förväntas minska).

Källa: Riksbanken

Även inom tjänster och industri finns det ett visst behov av att utöka personalstyrkan. "Det finns ett uppdämt behov av personal när man inte har rekryterat på två år". Inom handeln uppger man totalt sett att man har en något för stor personalstyrka och att det följaktligen inte råder någon brist på arbetskraft.

BEGRÄNSAD LÖNEGLIDNING

Inom ramen för gällande avtal uppger företagen att lönerna den kommande tolv månadersperioden ökar något mer än tidigare. Det hänger till stor del samman med avtalens konstruktion som ger något starkare löneökningar i slutet av avtalsperioden.

I tjänstesektorn finns det större inslag av individuella avtal och mindre av kollektiva och där uppger en högre andel av företagen att utvecklingen kan komma att innebära en viss ökning av lönekostnaderna eftersom konjunkturen nu har blivit bättre.

En del företag anger att löneglidningen, som nästan varit obefintlig under de senaste åren, nu är på väg att öka. De mest påtagliga tendenserna finns inom byggsektorn. Här förväntas en konkurrens om specialistkompetenser som kan leda till ökad löneglidning i hela byggbranschen. Motsvarande tendenser finns också inom enstaka delar av tjänstesektorn när det gäller nyrekrytering av särskild specialistkompetens.

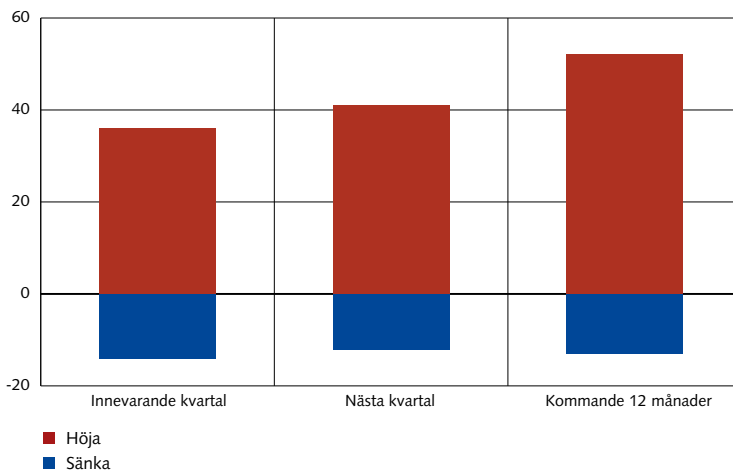
RELATIVT FÖRSIKTIGA PRISÖKNINGSPLANER

Diagram 4 visar att ungefär en tredjedel av företagen har för avsikt att höja sina priser under innevarande kvartal (tredje kvartalet) jämfört med föregående kvartal.¹ För nästa kvartal (fjärde kvartalet) är det något fler företag (cirka fyrtio procent) som planerar att höja priserna. Totalt sett är det inte mer än drygt hälften av företagen som svarar att de planerar att höja sina priser under de kommande tolv månaderna. De företag som anger att priserna kommer att sänkas är relativt få under de olika tidsperioderna.

Företagen planerar i allmänhet för jämförelsevis låga prisökningar under de kommande tolv månaderna. De prisökningar som företagen uppger pekar på genomsnittliga höjningar på i storleksordningen en till två procent kommande tolv månader. Detta genomsnitt rymmer såväl producent- som konsumentpriser och prisplanerna varierar mellan branscherna. Inom bygg förväntas kostnaderna på såväl material som arbetskraft att öka, vilket väntas leda till prishöjningar på såväl tre som tolv månaders sikt.

1 I denna undersökning har prisfrågorna ändrats jämfört med tidigare undersökningar, varför svaren inte kan jämföras med tidigare undersökningar. Huvudfrågan om prisutvecklingen var: "Hur avser ni att förändra försäljningspriserna?", med svarsalternativen höja, sänka respektive hålla oförändrade. Denna fråga ställdes för innevarande och påföljande kvartal samt för kommande 12 månader. Företagen ombads också ange hur stora prisförändringar i procent de planerar för under de kommande tolv månaderna.

Diagram 4. Företagens prissättningsplaner
Andelar i procent

Anm. Andelen företag som avser att höja eller sänka sina priser under innevarande -, nästa kvartal, och kommande tolv månader uttryckt i procent. Viktade andelar baserat på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen.

Källa: Riksbanken

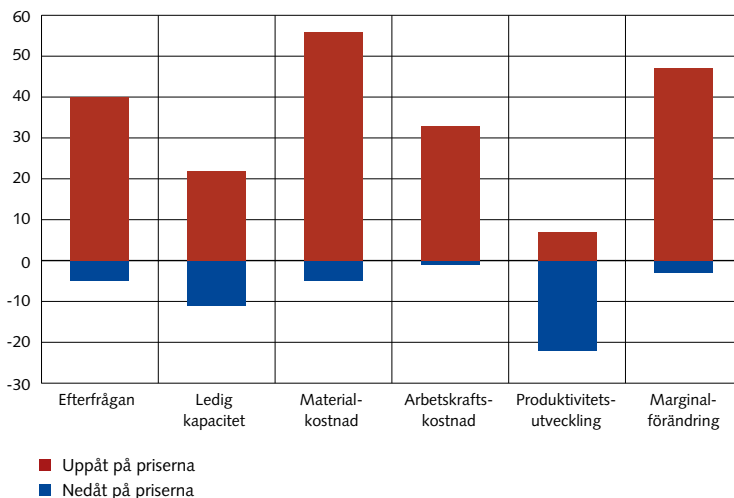
En del tjänsteföretag inom transportbranschen hoppas kunna höja sina priser mer markant, men från de pressade prisnivåer som uppkom under finanskrisen. Flera företag inom industrin uppger också att de redan har märkt av prishöjningar på frakter. Å andra sidan finns det företag inom vissa industribranscher som, i stället för låga prisökningar, räknar med fallande världsmarknadspriser på sina produkter.

...ÄVEN INOM HANDELN

Den generella bilden med låga prisökningar gäller också handeln. Flera av dessa företag poängterar att priskonkurrensen tilltagit samt att kronförstärkningen minskar deras kostnader för importerade varor. Inom livsmedelhandeln reserverar sig dock företagen och uppger att det ännu är för tidigt att bedöma vilka effekter som kan uppstå på grund av de stigande världsmarknadspriserna på spannmål samt att denna utveckling kan få ett relativt brett genomslag på livsmedel inklusive kött.

Företagen svarade också på en följdfråga om hur olika faktorer påverkar deras prissättningsplaner på tolv månaders sikt. För var och en av faktorerna efterfrågan, ledig kapacitet, material-/inköpskostnader, arbetskraftskostnader, produktivitetsutveckling och marginalförändringar ombads företagen ange om faktorn påverkar priserna uppåt, nedåt eller om den inte har någon påverkan (se diagram 5).

Diagram 5. Faktorer som påverkar prissättningen kommande tolv månader
Andelar i procent

Anm. Andelen företag som anger de olika faktorernas påverkan uppåt eller nedåt på priserna på tolv månaders sikt uttryckt i procent. Viktade andelar baserat på antalet anställda i Sverige hos de intervjuade företagen.

Källa: Riksbanken

De faktorer som enligt företagen har störst påverkan uppåt på priserna är framförallt material-/inköpskostnader, marginalförändringar och efterfrågan. När det gäller faktorer som kan påverka priset nedåt är utslagen inte lika stora. Det är främst ökad produktivitet och ledig kapacitet som väntas påverka priserna nedåt.

Svaren varierade en del mellan olika sektorer. De viktigaste faktorerna för prishöjningar inom industrin var efterfrågan och inköpskostnader, inom handeln inköpskostnader medan tjänsteföretagen hänvisade till såväl efterfrågan, arbetskraftskostnader som marginalförbättringar.

En del företag uppger att de inte anser någon av de angivna faktorerna som avgörande för hur de sätter sina priser. Utmärkande för dessa företag är att de ser sig som "pristagare" snarare än som "pris-sättare" och att det främst är konkurrenssituationen inom branschen som bestämmer deras prisutveckling. Det finns också företag som uppger att höjda kostnader tillsammans med en redan god lönsamhet kan innebära att man ändå behåller nuvarande prisnivå. Det kan då ske genom att marginalerna sänks och att man som en följd därav vinner större marknadsandelar om konkurrenterna höjer sina priser.

Sveriges riksbank
102 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se